

ग्रामपंचायत नावझे

ता. जि. पालघर

मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायत राज अभियान 2025-26

मधुमक्षिका पालन

मधुमक्षिकेतून रोजगार आणि शेतीला परागीभवनाची साथ
लोकवर्गणीतून 10 महिला बचत गटांना मधुमक्षिका पालनाची संधी

मधुमक्षिका पालन

लोकसहभागतून रोजगारनिर्मिती, मधातून उत्पन्न आणि परागीभवनातून शेतीची समृद्धी

ग्रामपंचायत नावझेने लोकसहभाग आणि लोकवर्गणीच्या माध्यमातून गावातील १० महिला बचत गटांना संपूर्ण मधुमक्षिका पालन पेटी उपलब्ध करून देण्याचा अभिनव उपक्रम राबविला आहे.

या उपक्रमाचा मुख्य उद्देश ग्रामीण महिलांना शेतीपूरक व्यवसाय, स्वयंरोजगार आणि पूरक उत्पन्नाची संधी उपलब्ध करून देणे हा आहे.

मधुमक्षिका पालनामुळे मध उत्पादनासोबतच परिसरातील पिके, फुलझाडे आणि वनस्पतींच्या नैसर्गिक परागीभवनास मदत होते. त्यामुळे हा उपक्रम केवळ रोजगारनिर्मितीपुरता मर्यादित न राहता पर्यावरण संवर्धन आणि शेतीच्या विकासाशीही जोडला जातो.

लोकवर्गणीतून उभा राहिलेला उपक्रम

मधुमक्षिका पालनाचा हा उपक्रम **लोकवर्गणीच्या माध्यमातून साकारण्यात आला आहे.**

गावातील नागरिकांच्या सहभागातून उपलब्ध झालेल्या लोकवर्गणीचा उपयोग करून **१० महिला बचत गटांना संपूर्ण मधुमक्षिका पालन पेटी उपलब्ध करून देण्यात आली.**

या माध्यमातून ग्रामस्थांनी केवळ आर्थिक योगदान दिले नाही, तर **महिला सक्षमीकरण आणि शाश्वत ग्रामीण विकासाच्या संकल्पनेला प्रत्यक्ष पाठबळ दिले आहे.**

लोकसहभागाचे महत्त्व

लोकवर्गणीच्या माध्यमातून उभारलेला **प्रकल्प हा गावातील एकजूट, सामाजिक बांधिलकी आणि सामूहिक विकासाची भावना दर्शवितो.**

महिला बचत गटांचा सहभाग

१० महिला बचत गट — रोजगाराच्या नव्या दिशेने

ग्रामपंचायत नावझेच्या या उपक्रमामध्ये गावातील १० महिला बचत गटांचा सहभाग आहे.

प्रत्येक सहभागी बचत गटाला संपूर्ण मधुमक्षिका पालन पेटी लोकवर्गणीच्या माध्यमातून उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.

यामुळे महिलांना घरगुती व शेतीपूरक कामांसोबत एक अतिरिक्त व्यवसाय विकसित करण्याची संधी उपलब्ध झाली आहे.

महिलांसाठी निर्माण झालेल्या संधी

- स्वयंरोजगाराची संधी
- पूरक उत्पन्नाचा स्रोत
- मध उत्पादन व विक्री
- मधुमक्षिका पालनाचे कौशल्य विकसित करण्याची संधी
- बचत गटाच्या माध्यमातून सामूहिक व्यवसाय
- स्थानिक पातळीवर आर्थिक सहभाग
- महिला उद्योजकतेला चालना

संपूर्ण मधुमक्षिका पेटी म्हणजे काय?

महिला बचत गटांना मधुमक्षिका पालनाची सुरुवात करता यावी यासाठी संपूर्ण मधुमक्षिका पालन पेटी उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.

मधुमक्षिका पालनासाठी पेटीसोबत आवश्यक साहित्य, वसाहत आणि वापरासाठी आवश्यक घटकांचा समावेश असल्यास त्याची माहिती बुकलेटमध्ये स्पष्टपणे देता येईल.

मधुमक्षिका पेटीचे प्रमुख घटक

प्रत्यक्ष उपलब्ध संचाप्रमाणे खालील घटक नमूद करता येतील:

- मधुमक्षिका पेटी
- फ्रेम्स
- मधुमक्षिका वसाहत
- राणी मधमाशी असलेली वसाहत
- मध संकलनासाठी आवश्यक साहित्य
- सुरक्षा साधने
- मधुमक्षिका पालनासाठी आवश्यक उपकरणे

मधुमक्षिका आणि शेती

“शेतीला निसर्गाची साथ”

मधुमक्षिका फुलांमधून मध व परागकण गोळा करताना विविध फुलांवर भ्रमण करतात. या प्रक्रियेमध्ये परागकणांचे स्थानांतरण होऊन नैसर्गिक परागीभवनास मदत होते.

परागीभवन अनेक वनस्पतींच्या फळधारणा आणि बियाणे निर्मितीच्या प्रक्रियेत महत्त्वाचे ठरते.

त्यामुळे मधुमक्षिका पालनाचा फायदा केवळ मध उत्पादनापुरता मर्यादित नसून तो शेती आणि स्थानिक परिसंस्थेशी जोडलेला आहे.

नैसर्गिक चक्र

फुलझाडे

मधुमक्षिका

परागीभवन

वनस्पतींची वाढ व पुनरुत्पादन

शेतीला सहाय्य

“मधुमक्षिका जपूया, शेती समृद्ध करूया.”

मधातून उत्पन्ननिर्मिती

मधुमक्षिका पालनातून मिळणारा प्रमुख उत्पादन स्रोत म्हणजे **मध**. योग्य व्यवस्थापन, नियमित देखभाल आणि योग्य वेळेत मध संकलन केल्यास बचत गटांना मध उत्पादनाच्या माध्यमातून **पूरक उत्पन्नाचा स्रोत** निर्माण करता येऊ शकतो.

उत्पन्नाच्या संभाव्य संधी

१. मध विक्री

स्थानिक पातळीवर उत्पादित मधाची विक्री.

२. स्थानिक ब्रँडिंग

भविष्यात बचत गटाच्या नावाने किंवा गावाच्या नावाने मधाचे ब्रँडिंग करण्याची संधी.

३. पॅकिंग व विक्री

स्वच्छ आणि आकर्षक पॅकिंग करून बाजारपेठेत उत्पादन सादर करता येऊ शकते.

४. स्थानिक बाजारपेठ

गाव, परिसरातील बाजारपेठ, मेळावे किंवा प्रदर्शनांच्या माध्यमातून विक्रीची संधी.

५. सामूहिक व्यवसाय

बचत गटातील सदस्यांनी एकत्रितपणे उत्पादन, प्रक्रिया आणि विक्री व्यवस्थापन करण्याची संधी.

प्रशिक्षण आणि कौशल्य विकास

मधुमक्षिका पालन हा शास्त्रीय पद्धतीने आणि काळजीपूर्वक करावयाचा व्यवसाय आहे.

महिला बचत गटांना मधुमक्षिका पेट्या उपलब्ध करून देण्यासोबतच योग्य प्रशिक्षण, मार्गदर्शन आणि नियमित निरीक्षण यांना महत्त्व देणे आवश्यक आहे.

प्रशिक्षणामध्ये समाविष्ट विषय

- मधुमक्षिका वसाहतीची ओळख
- पेट्टीची रचना व देखभाल
- मधुमक्षिकांचे निरीक्षण
- राणी मधमाशीचे महत्त्व
- मधुमक्षिकांचे खाद्य व्यवस्थापन
- रोग व कीड व्यवस्थापन
- मध संकलनाची योग्य पद्धत
- मधाची स्वच्छता व साठवण
- सुरक्षा उपाय
- बाजारपेठ व विक्री व्यवस्थापन

महिलांचा कौशल्य विकास

माध्यमातून महिला बचत गटातील सदस्यांना नवीन कौशल्य शिकून व्यवसाय विकसित करण्याची संधी मिळते.

प्रकल्पाचा संक्षिप्त तपशील

- प्रकल्पाचे नाव : मधुमक्षिका पालन
- ठिकाण : ग्रामपंचायत नावझे, ता. जि. पालघर
- प्रमुख लाभार्थी : महिला बचत गट
- सहभागी बचत गट : १०
- मधुमक्षिका पेठ्या : १०
- पेठ्या उपलब्ध करून देण्याचे माध्यम : लोकवर्गणी
- प्रकल्पाचा उद्देश : महिला सक्षमीकरण व स्वयंरोजगार
- प्रमुख उत्पादन : मध
- एकूण प्रकल्प खर्च : 74100
- पर्यावरणीय फायदा : नैसर्गिक परागीभवनास सहाय्य
- देखभाल व्यवस्था : संबंधित बचत गट

